

KLAIPĖDOS MIESTO IR RAJONO FIZINIŲ ASMENŲ SKOLINIMOSI ĮPROČIŲ TYRIMAS

*Aurelija Zonienė
Dovilė Šoblinskaitė*

*Klaipėdos valstybinė kolegija
DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.v1i1v11.255>*

Anotacija

Augant vartotojų poreikiams gauti papildomų pinigų bei noras gyventi čia ir dabar, neatidėliojant savo svajonių, yra pagrindinė priežastis, kodėl fiziniai asmenys vis dažniau skolinasi. Tyrimo tikslas – ištirti Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų skolinimosi įpročius. Atlikti du anketiniai tyrimai: 2020 m ir 2021 m. Atsakymų dažnio pasiskirstymui tarp diskrečių (nominaliųjų) požymių statistiniam reikšmingumui įvertinti pasirinktas Pirsono (*Pearson*) Chi kvadrato (χ^2) kriterijus su 95 proc. tikimybe, skirtumas statistškai reikšmingas, kai $p < 0,05$. Teorinė analizė atskleidė, kad fizinių asmenų priimami sprendimai sąlygoja tam tikrų įpročių susiformavimą. Priimant pamatuotus skolinimosi sprendimus, kurie suteikia finansinio saugumo garantiją, yra sudaroma galimybė formuoti skolinimosi įpročius, kurie padeda išvengti nesupratimų ir pavojų valdant asmeninius finansus, o finansinio raštingumo didinimas sudaro galimybę išvengti neatsakingo skolinimosi. Atlikus Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų skolinimosi įpročių tyrimą nustatyta, jog didžiosios dalies apklaustų namų ūkių finansinė būklė buvo gera, namų ūkiai dažniausiai skolinosi nekilnojamajam turtui (būstui įsigyti), vartojimui, transporto priemonės įsigijimui, mokslams bei būsto remontui. Dominavo skolinimasis iš bankų ir lizingo bendrovių. Tyrimas atskleidė, kad Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų finansinė būklė buvo priklausoma nuo skolinimosi įpročių. Nustatyta, kad kuo didesnes pajamas namų ūkiai turėjo, tuo ilgesniems laikotarpiams skolinosi bei tuo ilgiau jų namų ūkis būtų galėjęs išgyventi praradęs pagrindinį pajamų šaltinį papildomai nesiskolindamas. Taip pat gauti rezultatai parodė, jog vėlesnėje apklausoje dalyvavę namų ūkiai buvo linkę labiau taupyti arba skolinosi mažiau, nes buvo neužtikrinti savo tolimesne finansine padėtimi dėl užsitęsios COVID-19 pandemijos.

Raktiniai žodžiai: fiziniai asmenys, skolinimosi įpročiai, kreditas.

Įvadas

Temos aktualumas. Namų ūkių finansinė padėtis ir elgsena daro reikšmingą įtaką Lietuvos finansų sistemos stabilumui. 2021 m. fiksuotas ženklus bankų sektoriaus paskolų portfelio augimas: labiausiai didėjo paskolos ne finansų bendrovėms ir namų ūkiams dėl aktyvaus būsto paskolų teikimo (Lietuvos bankas, 2021a). Didžiausią bankų paskolų portfelio dalį (53,7 %) sudarančios paskolos namų ūkiams per metus padidėjo 1,2 mlrd. Eur (10,8 %) – iki 12,1 mlrd. Eur. Tokį namų ūkių paskolų portfelio augimą lėmė aktyvus būsto paskolų teikimas: per metus būsto paskolos išaugo 1 mlrd. Eur (11,4 %) – iki 9,8 mlrd. Eur. Pasak Huston (2012), žvelgiant iš ekonominės perspektyvos, namų ūkiai turėtų rinktis pigiausią jiems prieinamą skolinimosi būdą, tačiau praktiškai ne visada tai pavyksta įgyvendinti. Viena tai lemiančių priežasčių – žemas besisoklinančiųjų finansinis raštingumas. Supramono ir Kareri (2018) tyrinėjo kompulsyvaus pirkimo elgesį ir jo įtaką skolinimosi įpročiams. Mokslininkai nustatė, kad fiziniai asmenys, kurie turi daug pinigų, geba valdyti savo asmeninį biudžetą, atidžiau planuoja savo pajamas ir išlaidas, todėl turi labai mažą poreikį skolintis. Nors atsakingo skolinimo nuostatai (Lietuvos bankas, 2017) įpareigoja bankus išsamiau ir atsakingiau informuoti klientus apie galimas rizikas imant kreditus, o besiskolinantieji ne tik patys privalo žinoti atsakingo skolinimosi nuostatus ir atsakingai domėtis paskolų sąlygomis, tačiau turi būti pilnai supažindinami su rizika ir iš skolinimosi šaltinio, todėl **probleminis klausimas** gali būti formuluojamas taip: koks ryšys tarp fizinių asmenų finansinės būklės ir skolinimosi įpročių.

Tyrimo objektas – fizinių asmenų skolinimosi įpročiai.

Tyrimo tikslas – ištirti Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų skolinimosi įpročius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti skolinimosi įpročius teoriškai.
2. Nustatyti Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų skolinimosi įpročius.
3. Atskleisti koreliacinį ryšį tarp Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų finansinės būklės ir skolinimosi įpročių.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa, lyginimas, kritinis vertinimas, stebėjimas, surinktų duomenų kaupimas, sisteminimas, apibendrinimas, kiekybinis tyrimas, statistinė

analizė naudojant Socialinių mokslų statistikos paketą (SPSS). Statistinė duomenų analizė atlikta IBM SPSS 27.0 versija (*angl. Statistical Package for Social Science*) taikant aprašomosios ir palyginamosios statistinės analizės metodus.

Siekiant išsiaiškinti Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų skolinimosi įpročius, buvo atlikti du anketiniai tyrimai: 2020 m ir 2021 m. Analizuojama 2021 m. apklausa ir lyginama su 2020 m. apklausos rezultatais. Pasak Mackevičiaus, Poškaitės ir Vilis, finansinė analizė yra visapusiškas, objektyvus ir nuoseklus įmonės ar namų ūkių finansinis tyrimas, kuris vėliau padeda tinkamai priimti sprendimus valdyje bei tikslų įgyvendinime (2011). Analizei pasirinktas vertikaliosios ir horizontaliosios analizės būdai. Tyrimai buvo vykdomi 2020 m. kovo mėn. 09 d. – 2020 m. balandžio mėn. 01 d. ir 2021 m. vasario mėn. 20 d. – 2021 m. kovo mėn. 21 d.. Apklausoje atitinkamai dalyvavo po 277 respondentus iš Klaipėdos miesto ir rajono (statistinė paklaida – 6 proc.). Atsakymų dažnio pasiskirstymui tarp diskrečių (nominaliųjų) požymių statistiniam reikšmingumui įvertinti pasirinktas Pirsono (Pearson) Chi kvadrato (χ^2) kriterijus su 95 proc. tikimybe, skirtumas statistiškai reikšmingas, kai $p < 0,05$ (Bekešienė, 2015).

1. Skolinimosi įpročių teoriniai aspektai

Fiziniai asmenys, paprašyti paaiškinti savo elgesį, dažniausiai nurodo įpročius (De Houwer, 2019). Gardner (2015) apibrėžia įpročių sąvoką atsižvelgdamas į subjektą: fiziniai asmenys (pasauliečiai) dėmesį sutelkia į stebimus elgesio aspektus (pvz. elgesio dažnumą), o akademikai sutelkia dėmesį į elgesio psichines priežastis. Anot Coita (2019), šių dienų ekonominiai tyrimai sutelkti į fizinių asmenų elgesio analizę ir ypač į tai, kaip jie priima sprendimus reaguodami į aplinkos dirgiklius, todėl aplinkai, kurioje veikia subjektas, skiriamas didelis dėmesys.

Autoriai (Garšvienė ir kt., 2022; Gerdauskaitė, Meškėlienė, 2021; Antelo, Magdalena ir Reboredo, 2017; Gardner, 2015) išskiria šiuos veiksnius, kurie daro poveikį fizinių asmenų skolinimuisi: ekonomikos augimas, nedarbo lygis, kredito palūkanų norma, infliacija, būsto kainos ir kt. Lengvesnis skolinimosi priemonių prieinamumas leidžia lengviau įsigyti brangių pirkinių, kuriems sutaupyti yra labai sunku (pvz.: būstą), tačiau tuo pačiu metu susijęs ir su papildoma rizika (Žukauskas ir Žukauskienė, 2012). Pagal Lietuvos banką (2017), atsakinguoju skolinimu laikoma tokia kredito davėjų skolinimo veikla, kai kredito davėjas tinkamai atlieka išsamų kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, neprisiima pernelyg didelės kredito rizikos, nesudaro galimybės kredito gavėjui prisiimti pernelyg didelių finansinių įsipareigojimų ir neprisideda prie sisteminės rizikos susidarymo galimybės. Tokiu būdu galima užtikrinti tai, kad besiskolinantysis pajėgs vykdyti įsipareigojimus ir netaps nemokus. Nors paskolos dažniausiai ir palengvina buitį bei leidžia gyventi pilnavertiškiau, nederėtų pamiršti to, jog neatsakingai ir neapgalvotai paimtas kreditas gali privesti prie nemokumo, kuris ne tik sugriauti subjekto finansinę būklę, bet ir sugadinti kredito istoriją, dėl kurios ateityje norint vėl skolintis galimai nebeatsiras skolinimosi šaltinio, kuris ryžtųsi skolinti, arba suprastės paskolos suteikimo sąlygos. Taigi, siekiant tinkamai ir atsakingai skolintis, nereikėtų skubėti ir prieš skolinantis vertėtų apsvarstyti keletą klausimų:

- Kiek galiu pasiskolinti?
- Kiek tai kainuos?
- Kada turėsiu išsimokėti?
- Kas bus, jei nesugebėsiu įvykdyti įsipareigojimų? (Maldeikienė, 2005).

Asmuo, apsvarstęs visus šiuos pateiktus klausimus, įvertinęs savo finansinę būklę bei būsimą įsipareigojimų našumą, gebės atsakingai pasiskolinti ir vykdyti įsipareigojimus nejausdamas finansinio spaudimo. Pasak Šneiderienės, Zonienės ir Nutautienės (2020), namų ūkių prisiimti finansiniai įsipareigojimai didina jų pažeidžiamumą ekonominių sukrėtimų metu. Ypač svarbu tampa išsaugoti darbo vietas, nes tai turi lemiamos įtakos namų ūkių ekonominei, socialinei ir sveikatos būklei, ypač ekonomikos nuosmukio metu. Kitaip tariant, finansinio saugumo būsenos poreikis įgalina asmenį suvokti galinčias kilti rizikas ir priimti labiau pamatuotus sprendimus, kurie susiklosčius tam tikroms neigiamoms finansinėms aplinkybėms, suteikia finansinio saugumo garantiją ir galimybę išvengti nesusipratimų ir pavojų (Vaitkus ir Vasiliauskaitė, 2018). Fizinių asmenų skolinimosi įpročiai yra neatsiejami nuo finansinio raštingumo. Moreno-Herrero, Salas-Velasco ir Sánchez-Campillo (2018), finansinį raštingumą apibrėžia kaip gebėjimą suprasti finansinę informaciją ir ja remiantis priimti

sprendimus finansiniais klausimais. Įvairių finansinių sprendimų priėmimas yra sudėtingas, kai asmens finansinio raštingumo žinios yra žemos (Lusardi, Schneider ir Tufano, 2011). Martin, Sam ir Gibson (2021) nurodo, kad finansinio raštingumo didinimas yra bene vienintelis būdas išvengti nepamatuotų paskolų.

Apibendrinant, galima teigti, kad fizinių asmenų priimami sprendimai sąlygoja tam tikrų įpročių susiformavimą. Priimant pamatuotus skolinimosi sprendimus, kurie suteikia finansinio saugumo garantiją, yra sudaroma galimybė formuoti skolinimosi įpročius, kurie padeda išvengti nesupratimų ir pavojų valdant asmeninius finansus, o finansinio raštingumo didinimas sudaro galimybę išvengti neatsakingo skolinimosi.

2. Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų skolinimosi įpročių nustatymas

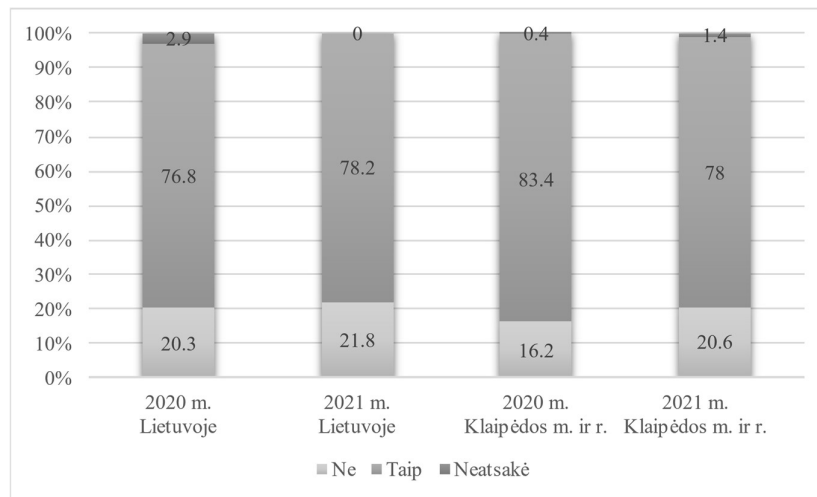
2020 m. apklausoje respondentams buvo pateikti dvidešimt trys, o 2021 m. apklausoje – dvidešimt devyni klausimai, gauti rezultatai sudarė galimybę iširti namų ūkių finansinę būklę bei skolinimosi įpročius. 2021 m. apklausa lyginama su 2020 m. apklausos rezultatais. Apklaustųjų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą 2021 m. labai panašus į 2020 m. rengtos apklausos gautus rezultatus. 2020 m. 54,5 proc. arba 151 apklaustųjų sudarė Klaipėdos miesto gyventojai, o 41,9 proc. arba 116 – Klaipėdos rajono gyventojai, 2021 m. 58,8 proc. arba 163 respondentai – Klaipėdos miesto gyventojai, o 40,8 proc. arba 113 – Klaipėdos rajono gyventojai. Likę respondentai nenurodė gyvenamosios vietos.

2021 m. apklausoje dalyvavę fiziniai asmenys savo namų ūkio finansinę padėtį vertino puikiai, gerai arba vidutiniškai (88,8 proc.). Lyginant su 2020 m. skolinimosi įpročių apklausos duomenimis, finansinė namų ūkių padėtis, kuri vertinama vidutiniškai arba geriau, padidėjo apie 7 proc. punktais. Siekiant išsiaiškinti, ar karantinas turėjo įtakos finansinių įsipareigojimų atsiradimui, buvo pateiktas klausimas, ar dėl karantino metu pablogėjusios finansinės situacijos apklaustiesiems namų ūkiams teko skolintis. Beveik 91 proc. respondentų teigė, jog finansiniai įsipareigojimai atsirado ne dėl karantino pasekmių, tačiau 6 proc. arba 16 respondentų nurodė, kad būtent dėl karantino jie buvo priversti skolintis, likę respondentai nepateikė atsakymo į šį klausimą.

Tyrimu nustatyta, jog beveik pusei apklaustųjų – 49,5 proc. arba 137 respondentų pajamos karantino metu nepakito, 10,1 proc. respondentų pajamos karantino padidėjo, o 39 proc. arba 108 respondentų pajamos sumažėjo. Sumažėjus gaunamoms namų ūkio pajamoms, gali labai pablogėti visa namų ūkio finansinė būklė, ypač namų ūkiams, kurie turi finansinių įsipareigojimų, nes nors pajamos ir sumažėja, įsipareigojimai, už kuriuos reikia mokėti, lieka. 35,7 proc. arba 99 respondentai nurodė, jog dėl karantino patyrė finansinių sunkumų, galimai dėl sumažėjusių pajamų.

Pagrindinis ir svarbiausias būdas atsakingai skolintis – namų ūkio pajamų ir išlaidų planavimas. Tyrime buvo siekiama sužinoti, ar Klaipėdos miesto ir rajono gyventojai planuoja savo išlaidas ir pajamas. Gauti rezultatai lyginami su Lietuvos banko (2020, 2021b) atliktais tyrimais siekiant nustatyti, ar Klaipėdos miesto ir rajono gyventojų įpročiai skiriasi nuo kitose Lietuvos vietovėse gyvenančių gyventojų (žr. 1 pav.).

Pagal gautus apklausų rezultatus matoma, kad didesnė dalis 2020 m. tyrime dalyvavusių Klaipėdos miesto ir rajono respondentų buvo labiau linkę planuoti savo pajamas ir išlaidas nei apklaustieji 2021 m. Analizuojamu laikotarpiu apklaustųjų, planuojančių savo pajamas ir išlaidas, sumažėjo 5,4 proc. punkto bei 4,3 proc. punkto išaugo skaičius asmenų, neplanujančių savo namų ūkio biudžeto. Lyginant su Lietuvos banko atlikta Lietuvos namų ūkio apžvalgos apklausomis (2020, 2021b), Klaipėdos miesto ir rajono namų ūkiai buvo linkę labiau planuoti savo pajams ir išlaidas nei visos Lietuvos namų ūkiai.

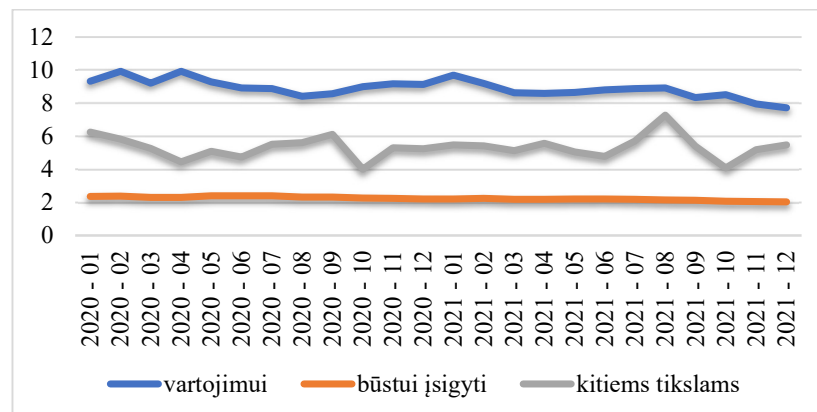

1 pav. Lietuvos, Klaipėdos miesto ir rajono gyventojų išlaidų ir pajamų planavimas
Šaltinis: sudaryta autorių pagal Lietuvos banką (2020, 2021b) ir atlikto tyrimo duomenis

Tyrimu buvo bandyta išsiaiškinti respondentų pasiskirstymą pagal turimą(-as) kredito rūšį(-is). Gauti apklausų rezultatai parodė, jog respondentų turimi arba turėti kreditai pasiskirstė labai panašiai tiek 2020 m., tiek 2021 m. 2021 m. apklausoje dalyvavo 10 proc. punkto daugiau respondentų, kurie neturėjo arba niekada nebuvo turėję kredito nei jų dalyvavo 2020 m. vykdytoje apklausoje. 2021 m. daugiausiai respondentų – 17,8 proc., teigė, jog yra pasinaudoję lizingo paslauga, o 2020 m. daugiausiai apklaustųjų – 21,7 proc., pažymėjo, jog yra pasinaudoję nekilnojamo turto kredito paslauga. Nustatyta, kad analizuojamu laikotarpiu Klaipėdos miesto ir rajono namų ūkių populiariausios kredito rūšys buvo nekilnojamo turto kreditas, lizingas bei vartojimo kreditas. Pastebėta, jog 5,2 proc. punkto sumažėjo apklaustųjų, turinčių nekilnojamo turto kreditą, todėl galima daryti prielaidą, jog nekilnojam turtui namų ūkiai skolinosi vangiau negu 2020 m. bijodami karantino pasekmių, tokių kaip darbo netekimas, kuris galimai privestų prie nemokumo. Studijų kreditą abejais metais pažymėjo panašus kiekis respondentų – apie 6 proc.

Priežastis, kurios nulemia kredito šaltinio pasirinkimą, respondantai pasirinko beveik tolygiai, tačiau šiek tiek daugiau išskyrė tokias, kaip palūkanų dydis, grąžinimo trukmės laikotarpis, suteikta pageidaujama suma, banko patikimumas, mokesčiai, susiję su kreditu bei rekomendacijos. Mažiausiai respondentų teigė, kad kredito priežastis, nulemianti, kurią skolinimosi įstaigą pasirinkti, yra aptarnavimo greitis.

2 paveiksle pateikta viena svarbiausių priežasčių, lemiančių kredito šaltinio pasirinkimą – paskolų gyventojams palūkanų normos dinamika 2020-2021 m.

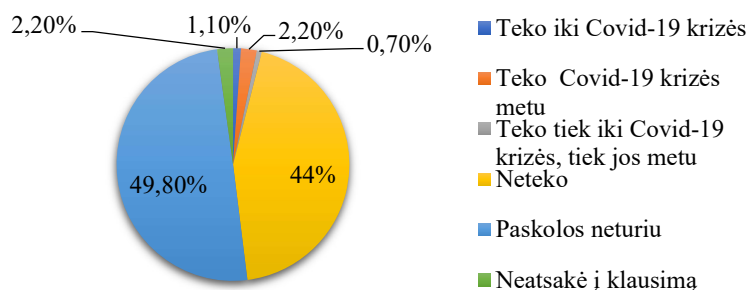
2 pav. Paskolų gyventojams palūkanų normos dinamika, proc.
Šaltinis: Lietuvos bankas, 2022

Pastebima, kad visu analizuojamu laikotarpiu gyventojams suteiktų paskolų vartojimui palūkanų norma buvo didžiausia, tačiau analizuojamu laikotarpiu turėjo tendenciją mažėti, nors ir netolygiai. Pavyzdžiui, 2021 m. gruodžio mėnesį gyventojams suteiktų paskolų vartojimui palūkanų norma buvo 7,72 proc., o 2020 m. gruodžio mėnesį – 9,14 proc. Gyventojams suteiktų paskolų būstui įsigyti palūkanų norma buvo stabiliausia, palyginus su paskolų vartojimui ar kitiems tikslams palūkanų norma, tačiau pastebima mažėjimo tendencija ir tai gali būti siejama su COVID-19 pandemijos sukeltomis ekonominėmis pasekmėmis. Finansinės būklės pablogėjimą lėmė tai, jog sumažėjo namų ūkių gaunamos pajamos, nes užsidarius verslams ir viską perkėlus į nuotolinį darbą, darbdaviams nebebuvo iš ko mokėti tokių pat atlyginimų, kaip prieš karantiną, todėl siekiant išsaugoti verslą didelė dalis darbdavių ėmė mažinti atlyginimus, atleidinėti darbuotojus ir kreiptis į valstybę dėl suteikiamos paramos jų verslui. Tačiau dėl pritaikytų išskirtinių pinigų politikos, fiskalinių, reguliavimo ir priežiūros srities priemonių ir dėl to, kad po didžiosios finansų krizės buvo pagerinta bankų kapitalo ir likvidumo padėtis, bankų sektorius atliko labai svarbų vaidmenį siekiant suvaldyti pandemijos sukeltą krizę (Europos centrinis bankas, 2021). Gyventojams suteiktų paskolų kitiems tikslams įgyvendinti palūkanų normos keitėsi ženkliausiai. Analizuojamu laikotarpiu minėtų paskolų mažiausia palūkanų norma užfiksuota 2020 m. spalio mėnesį – 4,01 proc., didžiausia – 2021 m. rugpjūčio mėnesį, atitinkamai 7,29 proc.

Atsižvelgdami į kredito pasirinkimo kriterijus, apklaustieji įvardijo ir jų pasirinktus skolinimosi šaltinius. Respondentai dažniausiai rinkosi skolinimąsi iš banko: 2020 m. tai sudarė 28,5 proc., o 2021 m. – 45,1 proc. visų respondentų pasirinkimų. Kitas dažniausias respondentų pasirinkimas – lizingo bendrovės: 2020 m. šis pasirinkimas sudarė 13,4 proc. o 2021 m. – 16,6 proc. visų apklaustųjų. Kaip vieną dažniausių skolinimosi šaltinių 2020 m. respondentai įvardijo draugus ar šeimos narius, o 2021 m. šis pasirinkimas sumažėjo apie 9 proc. punktais. Mažiausia dalis apklaustųjų visu analizuojamu laikotarpiu rinkosi sutelktinio finansavimo operatorių platformas.

Pastebėta, jog didžioji dalis apklaustųjų visu analizuojamu laikotarpiu paskolą paskyrė būsto pirkimui. Kita didelė dalis paskolą paskyrė vartojimui, transporto priemonės įsigijimui, mokslams bei būsto remontui. 2020 m. 9,7 proc. apklaustųjų pažymėjo atsakymą kitas variantas, kuriame dažniausiai pasikartojantys įrašyti atsakymai buvo paskolos paskyrimas technikos įsigijimui, žemės pirkimui bei turto, sugadinto nuo stichinių nelaimių, sutaisymui. 2021 m. dažniausiai respondentai paskolą paskyrė technikai įsigyti, būsto papildomų patalpų pirkimui, įvairiems namų daiktams bei buitinei technikai. Visu analizuojamu laikotarpiu mažiausia dalis respondentų pasirinko atsakymą, kad savo paskolą paskyrė sveikatos išlaidoms padengti bei atostogoms, kurių galimai sumažėjo dėl karantino ribojimų COVID-19 pandemijai suvaldyti.

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar teko respondentams pradelsti paskolos įmokos mokėjimą iki COVID-19 pandemijos bei COVID-19 pandemijos metu. Duomenys pateikti 3 paveiksle.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal paskolos įmokos mokėjimo pradelimą iki COVID-19 pandemijos bei COVID-19 pandemijos metu
Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis, 2021

Galima teigti, jog Klaipėdos miesto ir rajono gyventojai buvo labai atsakingai besiskolinantys namų ūkiai, nes tik 4 proc. arba 11 respondentams buvo tekę pradelsti įmokos mokėjimą. 2,2 proc. arba 6 respondentai teigė, jog įmokos mokėjimą pradelsė būtent COVID-19 pandemijos metu, tikėtina, jog

taip nutiko todėl, nes galimai sumažėjo šių namų ūkių gaunamos pajamos, nes namų ūkių nariai neteko darbo.

Finansinių įsipareigojimų sąlygų įvertinimas turi didelę įtaką klientų ateičiai vėl skolintis. 2020 m. nustatyta, kad daugiau nei pusė respondentų (53,4 proc.) ateityje planavo dar skolintis. 2021 m. apklaustųjų, planuojančių skolintis ateityje, šiek tiek sumažėjo ir buvo 40,8 proc. Galima daryti išvadą, kad sumažėjimą lėmė pandemijos metu išaugęs nesaugumo jausmas dėl ateities bei tai, kad tie fiziniai asmenys, kurie yra patenkinti savo turimos paskolos sąlygomis, nebijo ateityje vėl įsipareigoti, o tie, kurie sąlygomis ir savo galimybėmis jas įgyvendinti nusivylė, nebetina daugiau skolintis.

3. Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų finansinės būklės ir skolinimosi įpročių koreliacinis ryšys

Siekiant išsiaiškinti, kokį poveikį skolinimosi įpročiams turi namų ūkių finansinė būklė, atlikta koreliacinė analizė, kuri padeda nustatyti, ar atsitiktiniai dydžiai yra priklausomi vienas nuo kito, koks ryšio tarp kintamųjų stiprumas, ar koreliacija statistiškai reikšminga.

Nustatyti šie Klaipėdos miesto ir rajono namų ūkių statistiškai reikšmingi koreliaciniai ryšiai:

- namų ūkiai, kurių pajamos mažesnės, statistiškai reikšmingai dažniau turi nekilnojamojo turto kreditą, o kurių didesnės – lizingo įsipareigojimus;
- kuo didesnes pajamas namų ūkis uždirba ir kuo daugiau narių yra namų ūkyje, tuo ilgesnio laikotarpio jų turimi finansiniai įsipareigojimai;
- namų ūkių, kuriuose yra du dirbantys asmenys, statistiškai reikšmingai dažniau pajamos siekia nuo 501 iki 1500 eurų;
- namų ūkių, kurių nariai dėl karantino neteko darbo, statistiškai reikšmingai dažniau sumažėjo gaunamos pajamos;
- statistiškai reikšmingai dažniau puikiai savo namų ūkio finansinę padėtį vertino tie namų ūkiai, kurių finansinė būklė karantino metu pagerėjo, o tie namų ūkiai, kurių finansinė būklė pablogėjo, savo finansinę padėtį vertina vidutiniškai arba patenkinamai;
- statistiškai reikšmingai dažniau pradėję paskolos įmokas būtent COVID-19 pandemijos metu tie namų ūkiai, kurių finansinė būklė pablogėjo karantino metu.

Apibendrinant, Klaipėdos miesto ir rajono namų ūkių finansinės būklės ir skolinimosi įpročių koreliacinį ryšį ir atsižvelgiant į tai, kad kuo didesnes pajamas namų ūkiai turi, tuo ilgesniems laikotarpiais bei didesnėmis sumoms ryžtasi skolintis, galima daryti išvadą, kad namų ūkių skolinimosi įpročiai yra priklausomi nuo namų ūkių finansinės būklės. Dažniausiai būstas yra įsigijamas nebe asmeninėmis, bet skolintomis lėšomis, todėl planuodami grąžinti paskolą, besiskolinantieji turi būti užtikrinti, kad jų gaunamų pajamų užtektų finansinių įsipareigojimų vykdymui. Be to, vertėtų nepamiršti ir to, jog kreditorius atidžiai vertina klientų mokumą, tad skolintis atsakingai yra būtina. Tyrimas atskleidė, jog 2021 m. nekilnojamąjį turtą įsigijo tie Klaipėdos miesto ir rajono namų ūkiai, kurių pajamos buvo mažesnės lyginant su 2020 m. gautais rezultatais, o lizingo paslauga 2021 m. naudojosi daugiau namų ūkių, kurie uždirbo didesnes pajamas. Dažniausia lizingo paslaugos paskirtis – mažesniems namų ūkio poreikiams įgyvendinti, tad galima daryti prielaidą, jog 2021 m. apklausos dalyviai buvo linkę labiau pataupyti arba skolinosi mažiau, galimai nuogaustaudami dėl ateities užsitęsęs COVID-19 pandemijai.

Išvados

1. Fizinių asmenų priimami sprendimai sąlygoja tam tikrų įpročių susiformavimą. Priimant pamatuotus skolinimosi sprendimus, kurie suteikia finansinio saugumo garantiją, yra sudaroma galimybė formuoti skolinimosi įpročius, kurie padeda išvengti nesusipratimų ir pavojų valdant asmeninius finansus, o finansinio raštingumo didinimas sudaro galimybę išvengti neatsakingo skolinimosi.

2. Atlikus Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų skolinimosi įpročių tyrimą, nustatyta, jog didžiosios dalies apklaustų namų ūkių finansinė būklė buvo gera. Didžioji dalis respondentų planavo savo pajamas ir išlaidas. Klaipėdos miesto ir rajono namų ūkiai dažniausiai skolinosi nekilnojamojamam

turtui (būstui įsigyti), vartojimui, transporto priemonės įsigijimui, mokslams bei būsto remontui. Dominavo skolinimasis iš bankų ir lizingo bendrovių. Dažniausiai pasikartojanti kredito pasinaudojimo priežastis buvo nenoras laukti, kol bus sutaupyta. Nustatyta, kad analizuojamu laikotarpiu sumažėjo namų ūkių, kurie ateityje planavo dar skolintis.

3. Tyrimas atskleidė, kad Klaipėdos miesto ir rajono fizinių asmenų finansinė būklė buvo priklausoma nuo skolinimosi įpročių. Tyrimu nustatyta, kad kuo didesnes pajamas namų ūkiai turėjo, tuo ilgesniems laikotarpiams skolinosi bei tuo ilgiau jų namų ūkis būtų galėjęs išgyventi praradęs pagrindinį pajamų šaltinį papildomai nesiskolindamas. Taip pat gauti rezultatai parodė, jog nekilnojamąjį turtą 2021 m. įsigijo tie namų ūkiai, kurių pajamos buvo mažesnės lyginant su 2020 m. gautais rezultatais, o lizingo paslauga 2021 m. naudojosi daugiau namų ūkių, kurie uždirbo didesnes pajamas, tad galima daryti prielaidą, jog minėtų metų apklausos dalyviai buvo linkę labiau taupyti arba skolinosi mažiau, nes buvo neužtikrinti savo tolimesne finansine padėtimi dėl užsitęsios COVID-19 pandemijos.

Literatūra

1. Antelo, M., Magdalena, P., Reboredo, J. C. (2017). Economic crisis and the unemployment effect on household food expenditure: the case of Spain. *Food Policy*, No. 69, 11–24.
2. Bekešienė, S. (2015). *Duomenų analizės SPSS pagrindai: mokomoji knyga*. Vilnius: LKA.
3. Coita, I. F. (2019). An innovative perspective of financial decision-making. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 28 (2), 109–118.
4. De Houwer, J. (2019). On how definitions of habits can complicate habit research. *Frontiers in Psychology*, 10, 2642.
5. Europos centrinis bankas. (2021). *ECB Bankų priežiūros tarnyba: rizikos ir silpnųjų vietų 2021m. vertinimas*. Prieiga internetu: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/ra/html/ssm.ra2021~edbbee1f8f.lt.html#toc>.
6. Gardner, B. (2015). A review and analysis of the use of ‘habit’ in understanding, predicting and influencing health-related behavior. *Health Psychol. Rev.* 9, 277–295. doi: 10.1080/17437199.2013.876238.
7. Garšvienė, L, Balčiūnaitė, K, Matuzevičiūtė, K ir Ruplienė, D. (2022). Assessment of Factors Determining the Level of Private Credit in European Union Countries. *Management of Organizations: Systematic Research*, 87, 67–81.
8. Gerdauskaitė, G., Meškelienė, A. (2021). Būsto paskolų kreditavimo sąlygų fiziniams asmenims palyginamoji analizė. *Studentų taikomieji tyrimai*, 24, 24–29.
9. Huston, S.J. (2012). Financial literacy and the cost of borrowing. *International Journal of Consumer Studies*, 36(5), 566–572.
10. Lietuvos bankas. (2017). *Atsakingojo skolinimosi nuostatai*. Prieiga internetu: (<https://www.lb.lt/lt/renginiai/antradieni-lietuvos-banke-zurnalistams-bus-pristatytos-atsakingo-skolinimo-nuostatos>).
11. Lietuvos bankas. (2021a). *Bankų veiklos apžvalga 2021*. Prieiga internetu: (<https://www.lb.lt/lt/apzvalgos-ir-leidiniai/category.39/series.171>).
12. Lietuvos bankas. (2021b). *Namų ūkių apklausos apžvalga 2021*. Prieiga internetu: (<https://www.lb.lt/lt/leidiniai/namu-ukiu-apklausa-apzvalga-2021-m>).
13. Lietuvos bankas. (2022). *Paskolų palūkanų normos*. Prieiga internetu: (https://www.lb.lt/lt/paskolu-palukanu-normos?ff=1&date_interval%5Bfrom%5D=2020-01&date_interval%5Bto%5D=2022-01).
14. Lusardi, A., Schneider, D. J. ir Tufano, P. (2011). *Financially fragile households: Evidence and implications*. NBER Working Paper, No. 17072. Prieiga internetu: (<https://www.nber.org/papers/w17072>).
15. Mackevičius, J., Poškaitė, D., Villis, L. (2011) *Finansinė analizė: mokomoji knyga*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
16. Maldeikienė, A. (2005). *Išmokite skaičiuoti savo pinigus*. Vilnius: Leidykla „Tyto alba“.

17. Martin, T., Sam, J.K. ir Gibson, P. (2021). Financial Literacy to Prevent Poor Borrowing Choices, *Financial Services Review*, 29(4), 293–314.
18. Moreno-Herrero, D., Salas-Velasco, M. ir Sánchez-Campillo, J. (2018). Factors that influence the level of financial literacy among young people: The role of parental engagement and students' experiences with money matters. *Children and Youth Services Review*, 95, 334–351.
19. Supramono ir Kareri, I. R. (2018). Compulsive Buying Behavior and Its Impact on Borrowing Habit. *Management (18544223)*, 13(1), 3–17. doi:10.26493/1854-4231.13.3-17.
20. Šneiderienė, A., Zonienė, A., Nutautienė, R. (2020). Namų ūkių finansinių įpročių tyrimas Covid-19 karantino laikotarpiu. *Regional formation and development studies*, (2), 183-196.
21. Vaitkus, R. ir Vasiliauskaitė, A. (2018). Finansinio saugumo koncepcijos vertybinis aspektas. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2018 (20), 313–325.
22. Žukauskas, Š. ir Žukauskienė, R. (2012). Studentų nuostatos skolinimosi atžvilgiu ir jų skolinimosi elgesys. *Socialinis darbas*, 11(1), 209–220.

STUDY OF THE BORROWING HABITS OF INDIVIDUALS IN THE CITY AND DISTRICT OF KLAIPĖDA

Aurelija Zonienė, Dovilė Šoblinskaitė

Summary

The main reason why individuals borrow more and more often. The purpose of the study is to investigate the borrowing habits of individuals in the city and district of Klaipėda. In order to find out the borrowing habits of individuals in the city and district of Klaipėda, two questionnaire surveys were conducted: in 2020 and 2021. Analyzed in 2021 survey and compared with 2020 survey results. The methods of vertical and horizontal analysis were chosen for the analysis. Research was conducted in 2020. March. 09 - in 2020 in April 01 and 2021 February. on the 20th - in 2021 March. 21. 277 respondents from the city and district of Klaipėda took part in the surveys, respectively (statistical error - 6%). Pearson's Chi-square (χ^2) criterion with 95% was chosen for the distribution of the frequency of responses between discrete (nominal) attributes to assess statistical significance. probability, the difference is statistically significant at $p < 0.05$. Decisions made by individuals lead to the formation of certain habits. By making measured borrowing decisions that guarantee financial security, it is possible to develop borrowing habits that help avoid misunderstandings and risks in managing personal finances, and increasing financial literacy makes it possible to avoid irresponsible borrowing. After carrying out a study of the borrowing habits of individuals in the city and district of Klaipėda, it was found that the majority of surveyed households were in good financial condition. Most of the respondents planned their income and expenses. Households in the city and district of Klaipėda mostly borrowed for real estate (acquisition of housing), consumption, purchase of a vehicle, education and housing repairs. Borrowing from banks and leasing companies dominated. The most common reason for using credit was unwillingness to wait for savings. It was established that the number of households that planned to borrow more in the future decreased during the analyzed period. The study revealed that the financial condition of individuals in the city and district of Klaipėda depended on their borrowing habits. The following statistically significant correlations between households in Klaipėda city and district were established: households with lower incomes have statistically significantly more often real estate credit, and households with higher incomes have leasing obligations; the higher the income the household earns and the more members there are in the household, the longer the financial obligations they have; households with two working persons have a statistically significantly higher income between 501 and 1500 euros; households whose members lost their jobs due to the quarantine experienced a statistically significant decrease in income more often; statistically significantly more often those households whose financial condition improved during the quarantine assessed their household's financial situation as excellent, while those households whose financial condition worsened assessed their financial situation as average or satisfactory; Statistically significantly more often, during the COVID-19 pandemic, those households whose financial condition worsened during the quarantine delayed their loan payments. Most of the time, housing is purchased not with personal but with borrowed funds, so when planning to repay the loan, borrowers must ensure that their income is sufficient to fulfill their financial obligations. In addition, it should not be forgotten that the creditor carefully evaluates the solvency of customers, so it is necessary to borrow responsibly. The study revealed that in 2021 real estate was purchased by those households of Klaipėda city and district whose income was lower compared to 2020. with the obtained results, and the leasing service in 2021. used by more households that earned higher incomes. The most common purpose of the leasing service is to fulfill smaller household needs, so it can be assumed that in 2021 survey participants tended to save more or borrow less, possibly fearing the future as the COVID-19 pandemic drags on.

Keywords: individuals, borrowing habits, credit.